

Piotr Steczkowski

Posługa charytatywna proboszcza : podstawy kanoniczno-prawne

Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej 13,
323-334

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. Piotr Steczkowski

POŚLUGA CHARYTATYWNA PROBOSZCZA – PODSTAWY KANONICZNO-PRAWNE

Wstęp

Ostatni etap pontyfikatu Jana Pawła II naznaczony był głoszeniem orędzia o nieskończonym Bożym Miłosierdziu, które staje się jednocześnie wezwaniem o świadectwo miłości miłosiernej ze strony uczniów Chrystusa. Warto tutaj przywołać Jego słowa z krakowskich błoni, kiedy to w czasie swojej ostatniej pielgrzymki do Ojczyzny apelował do nas wszystkich o „wyobrażnię miłosierdzia” i mówił o potrzebie miłosierdzia. A na lotnisku w Balicach żegnając się już na zawsze z Polską pozostawił nas z przesłaniem: „Wdzięczny za wszystko, wraz z całą wspólnotą Kościoła w Polsce powtarzam wobec Jezusa Miłosiernego: „Jezu ufam Tobie”. Niech to szczere wyznanie przynosi ukojenie kolejnym pokoleniom w nowym tysiącleciu. Bóg bogaty w miłosierdzie niech wam wszystkim błogosławi!”¹. Ten papieski przekaz został jeszcze wzmocniony niewątpliwym znakiem, jakim był dzień jego śmierci – Wigilia Niedzieli Miłosierdzia Bożego. Była to jakby pieczęć Opatrzności na dziele Jana Pawła II.

Mamy zatem jasne przesłanie Kościoła na początek III tysiąclecia. Priorytetem winny być dzieła miłosierdzia. Przesłanie to zostało potwierdzone przez Następcę Jana Pawła II, papieża Benedykta XVI. Pierwsza jego encyklika została poświęcona Bogu, który jest Miłością. Jej źródłem i zarazem pełnią. W tej encyklice papież przypomina zarazem o konieczności praktykowania miłości miłosiernej w życiu społecznym. Pisze m.in. tak: „Program

¹ Jan Paweł II, *Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Balicach*, 19.08.2002, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Kraków 2005, s. 1228.

chrześcijański, program dobrego Samarytanina, program Jezusa – to „serce, które widzi”². Czyż te słowa nie współbrzmiały ze słowami Jana Pawła o „wyobraźni miłosierdzia”? Nie ulega wątpliwości więc, że najbardziej aktualnym wyzwaniem dziś dla każdego wiernego jest pełnienie dzieł miłosierdzia. Ta misja pozostaje także zadaniem dla duchownych, w tym szczególnie dla proboszczów.

Celem tego artykułu będzie ukazanie kontekstu kanonicznego i prawnego, w którym każdy pełniący urząd proboszcza aktualnie się znajduje i w którym winien realizować posługę miłosierdzia.

1. Status kanoniczno-prawny proboszcza

Status kanoniczny proboszcza jest określony przez akty normatywne prawa kanonicznego. Natomiast jego status prawny odpowiednio przez akty normatywne prawa polskiego. Najpierw rozpatrzmy status kanoniczny.

Normą podstawową dla tej materii jest norma kan. 519 KPK, który to kanon w następujący sposób określa status proboszcza: „Proboszcz jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii, podejmującym pasterską troskę o powierzona mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego. Powołany jest do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla tejże wspólnoty wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania, przy współpracy także innych prezbiterów i diakonów oraz niosących pomoc wiernych świeckich, zgodnie z przepisami prawa”³.

Z tego zapisu, jak również z tekstu dokumentu soborowego, na który Kodeks się powołuje, jasno wynika, że urząd proboszcza jest definiowany przede wszystkim w oparciu o jego specyficzną relację z parafią. Dlatego, aby dokładnie opisać status kanoniczny proboszcza i istotne elementy jego misji, konieczne jest odwołanie się do kanonicznego pojęcia parafii. Należy zatem przywołać jej kanoniczną definicję. Jest ona sformułowana w kan.

² Bendykt XVI, *Deus caritas est*, (dalej: DC) nr 31.

³ KPK, kan. 519; Kanon ten wprost nawiązuje do soborowego dekretu *O pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”* (dalej CD), gdzie czytamy: „Ze szczególnego zaś względu współpracownikami biskupa są proboszczowie, którym jako pasterzom własnym powierza się pieczę nad duszami w określonej części diecezji, pod jego zwierzchnictwem. 1) W wykonywaniu tej pieczy niech proboszczowie razem ze swymi pomocnikami tak dopełniają obowiązku nauczania, uświęcania i kierowania, by wierni i wspólnoty parafialne naprawdę czuli się członkami zarówno diecezji, jak i całego Kościoła...” (CD 30).

515 § 1, który stanowi: „Parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi”⁴.

Na podstawie tych dwóch fundamentalnych norm można opisać kanoniczną figurę proboszcza. Normy kanoniczne definiują proboszcza poprzez umieszczenie go w relacji do trzech innych podmiotów, a mianowicie: 1) do Chrystusa; 2) do biskupa; 3) do wspólnoty wiernych.

Jeśli chodzi o pierwszą relację to polega ona na tym, że proboszcz uczestniczy w posłudze samego Chrystusa, tzn. w Jego potrójnej misji. Fundamentem tego uczestnictwa jest sakrament kapłaństwa, oraz urząd kościelny, który otrzymuje. O ile przyjęcie sakramentu święceń w stopniu prezbiteratu jest warunkiem koniecznym do tego, aby w sposób ważny sprawować funkcję proboszcza⁵, to powierzenie urzędu proboszcza dla konkretnej wspólnoty wiernych sprawia, iż staje się on dla tej wspólnoty pasterzem na wzór Jezusa Chrystusa⁶.

Druga istotna dla statusu proboszcza relacja, to relacja proboszcz – biskup. Proboszcz sprawuje swój urząd w ścisłej relacji z biskupem. Ta relacja ma podwójny charakter. Z jednej strony, proboszcz pełni swoją funkcję pod władzą biskupa diecezjalnego. Z drugiej jednak – pozostaje on pasterzem własnym dla powierzonej mu wspólnoty. Wykonywanie funkcji proboszczowskich pod władzą biskupa diecezjalnego oznacza najpierw przyjęcie tej funkcji od biskupa. Tylko ten może być proboszczem w sposób legalny, kogo ustanowił biskup diecezjalny. To biskup „powierza” parafię pasterskiej trosce proboszcza⁷. Natomiast po przyjęciu urzędu przez pro-

⁴ KPK, kan. 515 §1. Norma ta odwołuje się do zapisu soborowej *Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”* gdzie czytamy m.in.: „Kapłani, pilni współpracownicy stanu biskupiego, jego pomoc i narzędzie, powołani do służenia Ludowi Bożemu, stanowią wraz ze swym biskupem jedno grono kapłańskie, poświęcające się różnym powinnościom. W poszczególnych, lokalnych zgromadzeniach wiernych czynią oni obecnym w pewnym sensie samego biskupa, z którym jednoczą się ufnie i wielkodusznie i jego obowiązki oraz starania biorą w części na siebie i troskliwie je wykonują. Ci, co pod władzą biskupa uświęcają powierzoną sobie część trzody Pańskiej i kierują nią, uwidaczniają Kościół powszechny na swoim terenie i przyczyniają się skutecznie do budowania całego Ciała Chrystusowego” (KK 28).

⁵ Por. KPK, kan. 521 § 1.

⁶ „Prezbiterzy wykonując w zakresie swej władzy urząd Chrystusa Głowy i Pasterza, gromadzą w imieniu biskupa rodzinę Bożą, ożywioną braterską jednością i doprowadzają do Boga Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym” – Sobór Watykański II, dekret *Presbyterorum ordinis* (DK 6).

⁷ Por. KPK, kan. 523.

boszcza wykonywanie jego funkcji „pod władzą biskupa” oznacza konieczność podporządkowania się biskupowi w pełnieniu funkcji duszpasterskiej, czyli w przyjęciu i stosowaniu norm i zaleceń przez niego wydanych⁸.

Normy te mają swoje uzasadnienie teologiczne i kanoniczne. Parafia jest częścią diecezji, a tylko diecezja jest Kościołem partykularnym w sensie ścisłym⁹. Oznacza to, że tylko diecezja jako całość, a nie poszczególne jej części składowe, ma naturę Kościoła Chrystusa, tzn. zawiera w sobie wszystkie i poszczególne elementy teologiczne konieczne do tego, aby można było mówić o jednym, świętym, katolickim i apostołskim Kościele Jezusa Chrystusa. Biskup diecezjalny jako głowa Kościoła partykularnego pozostaje pasterzem dla wszystkich wiernych, którzy do tego Kościoła należą. Kapłani, w tym zwłaszcza proboszczowie, pozostają natomiast jego najbliższymi współpracownikami. Wynika to stąd, iż biskupi jako następcy Apostołów są autentycznymi pasterzami Kościoła. Ponoszą oni osobistą odpowiedzialność przed Chrystusem, Najwyższym Pasterzem, za lud im powierzony. Dlatego proboszczowie nie mogą inaczej wykonywać swojej posługi jak tylko w jedności z własnym biskupem¹⁰.

Prawo kanoniczne określa proboszcza „pasterzem własnym” powierzonej mu wspólnoty parafialnej. Oznacza to, że urząd proboszcza jest urzędem własnym, a nie wikariuszowskim w stosunku do innego urzędu. W konsekwencji proboszcz wykonuje swój urząd we własnym imieniu i ponosi za to osobistą odpowiedzialność. Wykonuje on swoją posługę zastępując biskupa wobec określonej części diecezji. Czyni to jednak nie na mocy władzy delegowanej od niego (nie jest jego delegatem), lecz na mocy urzędu, który otrzymuje, choć pod władzą biskupa¹¹.

Jeśli chodzi o relacje ze wspólnotą parafialną, to normy kanoniczne wskazują przede wszystkim na to, iż proboszcz występuje wobec niej jako

⁸ Por. F. Coccopalmerio, *De paroecia*, Roma 1991, s. 62.

⁹ Por. KPK, kan. 374 § 1; kan. 369. W kan. 368 KPK wylicza inne jednostki organizacyjne Kościoła, które są kanonicznie zrównane z diecezją. Są to: prałatura terytorialna, opactwo terytorialne, wikariat apostołski, prefektura apostołska oraz administratura apostołska erygowana na stałe.

¹⁰ Por. *The Canon Law. Letter & Spirit*, London 1995, s. 287-288; P. Urso, *La struttura interna delle Chiese particolari*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, t. II, Roma 1990, s. 464-465; J. Krukowski, *Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. nauk. J. Krukowski, t. II/1, Poznań 2006, s. 417-418.

¹¹ Szerzej na temat znaczenia kanonicznego terminu „pasterz własny” w odniesieniu do proboszcza – zob. G.P. Montini, *Il parroco „pastor proprius”* w: *La parrocchia come Chiesa locale*, Brescia 1993, s. 181-198.

ten, który w imieniu Chrystusa pełni jego misję nauczania, uświęcania i kierowania dla dobra dusz. Proboszcz więc odpowiada za realizację misji Kościoła poprzez daną wspólnotę i wewnątrz niej. Winien to czynić we współpracy z innymi duchownymi – prezbiterami i diakonami, oraz ze świeckimi, którzy posiadają własny status prawny w Kościele i określone przez to prawo zadanie do realizacji¹².

Natomiast status proboszcza w prawie polskim jest określony przede wszystkim przez *Ustawę o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 17 maja 1989¹³. Zgodnie z art.7 ust. 3 p. 5 tejże ustawy proboszcz jest organem parafii rozumianej jako kościelna osoba prawna. Na mocy konkordatu z 1993 r. proboszcz wykonuje zadania swojego urzędu zgodnie z prawem kanonicznym i odpowiednimi przepisami polskiego prawa wyznaniowego¹⁴.

Po przedstawieniu fundamentów kanoniczno-prawnych urzędu proboszcza zostanie ukazane miejsce działalności charytatywnej w misji Kościoła.

2. Działalność charytatywna jako istotny element misji Kościoła

Papież Benedykt XVI w encyklice *Deus caritas est* jednoznacznie przypomina prawdę, iż działalność charytatywna, a więc pełnienie dzieł miłosierdzia należy do istoty misji Kościoła. W n. 20 czytamy: „Miłość bliźniego zakorzeniona w miłości Boga jest przede wszystkim powinnością każdego poszczególnego wierzącego, ale jest także zadaniem całej wspólnoty kościelnej, i to na każdym poziomie: od wspólnoty lokalnej, przez Kościół partykularny, aż po Kościół powszechny w jego wymiarze globalnym. Również Kościół jako wspólnota winien wprowadzać miłość w czyn. Konsekwencją tego jest fakt, że miłość potrzebuje również organizacji, aby w sposób uporządkowany mogła służyć wspólnocie. Świadomość tego za-

¹² Interesujące uwagi na temat wzajemnych relacji proboszcz – parafianie sformułowane z punktu widzenia doktryny kanonicznej można znaleźć w F. Coccopalmerio, *Il parroco e gli altri fedeli soggetti attivi nella parrocchia*, w: *La parrocchia*, Citta del Vaticano 1997, s. 113-123.

¹³ Por. Dz.U. 1989 Nr 29 poz.154 wraz z późniejszymi zmianami.

¹⁴ Gwarantuje to w szczególności art. 5 konkordatu: „Przestrzegając prawa do wolności religijnej, Państwo zapewnia Kościołowi Katolickiemu, bez względu na obrządek, swobodę i publiczne pełnienie jego misji, łącznie z wykonywaniem jurysdykcji oraz zarządzaniem i administrowaniem jego sprawami na podstawie prawa kanonicznego” – por. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, 28.07.1993 (Dz.U. 1998 r. Nr 51 poz. 318).

dania odgrywała w Kościele rolę konstytutywną od samych jego początków¹⁵. Następnie papież cytuje fragment *Dziejów Apostolskich*, w którym czytamy o wspólnocie dóbr i zaradzaniu potrzebom biednych w Kościele pierwotnym¹⁶.

Kościół więc nie może zaniedbać posługi miłości, tak jak nie może zaniedbać posługi słowa, czy sakramentów świętych. Encyklika papieska bardzo wyraźnie to podkreśla. Można zatem powiedzieć, iż do misji Kościoła w sposób istotny przynależy pełnienie dzieł miłosierdzia. Być może w Polsce zostało to zapoznane w okresie komunizmu. Nie było możliwości tworzenia struktur organizacyjnych „Caritas”, ani żadnych innych kościelnych organizacji charytatywnych¹⁷. Nie oznacza to oczywiście, że Kościół nie prowadził działalności o takim charakterze. W tym kontekście wystarczy przypomnieć chociażby zaangażowanie się Kościoła w posługę miłosierdzia względem osób represjonowanych w czasie stanu wojennego, czy też w dystrybucję darów, które były dostarczane z Zachodu w tamtym okresie¹⁸.

Tym niemniej, u wiernych rozwijała się też świadomość „wiecznego pententa”. Kościół polski był ubogi, otrzymywał pomoc zewnętrzną, ale sam zbyt słabo poczuwał się do niesienia pomocy innym, jeszcze biedniejszym Kościołom. Ze względów politycznych było to też po prostu niemożliwe. Ta sytuacja wymagała naprawy, zmiany mentalności. Dziś możemy stwierdzić, że efekty są bardzo pozytywne. Dowodem na to jest działanie „Caritas” i zakres pomocy przez nią świadczonej. Niewątpliwa w tym zasługa Jana Pawła II, apostoła i herolda Bożego Miłosierdzia.

Jeśli pełnienie dzieł miłości należy do istoty misji Kościoła, to należy sądzić, iż odpowiedzialność za realizację tej misji spoczywa na jego pasterzach, a więc zwłaszcza na biskupach, ale także na proboszczach.

3. Odpowiedzialność proboszcza za misję charytatywną w parafii

Ze względu na specyficzną relację pomiędzy proboszczem a biskupem, należy wziąć pod uwagę to, co ma do zrealizowania biskup na polu posługi charytatywnej. Benedykt XVI podkreśla, że obowiązek „caritas” jest dla

¹⁵ DC 20.

¹⁶ Chodzi tu o Dz 2,42-45.

¹⁷ Władze PRL dokonały przejścia struktur „Caritas” w styczniu 1950 r. Por. J. Żaryn, *Kościół w PRL*, Warszawa 2004, s. 24.

¹⁸ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół*, Kraków 2003, s. 389-391.

biskupa istotnym zadaniem w jego diecezji, gdyż przynależy do jego pierwotnej misji, co uwidacznia się już w obrzędzie święceń biskupich. Kandydat na biskupa przyrzeka wówczas uroczyście, że będzie gościnny i miłośny dla wszystkich potrzebujących pocieszenia i pomocy¹⁹.

Następnie papież odwołuje się do dyrektorium *Apostolorum Successores*. Dyrektorium to w n. 194-198 traktuje o zadaniach biskupa w sferze „caritas”. Dla omawianego zagadnienia najbardziej interesujące jest to, co się mówi w tym dokumencie na temat form organizacyjnych, a zwłaszcza na temat Caritas. W n. 196 czytamy: „W celu zorganizowania skutecznej pomocy potrzebującym biskup będzie wspomagał rozwój Caritas diecezjalnej lub podobnych instytucji, które pod jego przewodnictwem będą ożywiać miłość braterską w całej diecezji i promować wielkoduszną współpracę wiernych w dziełach miłosierdzia Kościoła partykularnego, będących wyrazem miłości powszechnej... Jednocześnie biskup sprawi, aby w każdej parafii była obecna Caritas parafialna, która we wspólnocie parafialnej, w jedności z centralą diecezjalną stanie się narzędziem ożywiania i uwrażliwiania oraz koordynowania miłości podejmowanej na wzór Chrystusa”²⁰. To jest zadanie dla biskupa. W zadaniu tym muszą wziąć udział proboszczowie jako ci, którzy są najbliższymi współpracownikami biskupa.

Obowiązek zaangażowania się proboszczów wynika jeszcze z innej racji. Stanowi o tym kan. 529 § 1 KPK, który mówi o zadaniu kierowania parafią. Czytamy w nim: „Pragnąc dobrze wypełnić funkcję pasterza, proboszcz powinien starać się poznać wiernych powierzonych jego pieczy. Winien zatem nawiedzać rodziny, uczestnicząc w troskach wiernych, zwłaszcza niepokojach i smutku, oraz umacniając ich w Panu, jak również – jeśli w czymś nie domagają – roztropnie ich korygując. *Gotącą miłością wspiera chorych, zwłaszcza bliskich śmierci, wzmacniając ich troskliwie sakramentami i polecając dusze Bogu. Szczególną troską otacza biednych, cierpiących, samotnych, wygnańców, oraz przeżywających szczególne trudności* [podkr. autora]. Stara się wreszcie o to, by małżonkowie i rodzice otrzymali pomoc do wypełnienia własnych obowiązków oraz popiera wzrost życia chrześcijańskiego w rodzinach”²¹.

Jak łatwo zauważyć kanon wprost formułuje obowiązek pełnienia posługi charytatywnej przez proboszcza. Należy zapytać w tym miejscu w jaki

¹⁹ Por. *Obrzęd święceń biskupa*, nr 43.

²⁰ Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum successores”*, 22.02.2004, nr 196.

²¹ KPK, kan. 529 § 1.

sposób proboszcz może zrealizować to zadanie? Pamiętajmy przy tym, że nie chodzi tutaj tylko o osobiste świadectwo kapłana, ale o realizację misji Kościoła, której proboszcz przewodniczy w parafii.

Rozwiązanie narzuca się samo. Proboszcz winien w tym celu podjąć współpracę z wiernymi świeckimi, do czego jest zresztą zobowiązany na mocy kan. 519 KPK, o czym była mowa powyżej. Należy podkreślić, że w tym zadaniu mają obowiązek uczestniczyć także wierni świeccy, na mocy sakramentu chrztu i bierzmowania. Proboszcz, jako ich pasterz, ma obowiązek umożliwić im realizację ich własnego charyzmatu, tzn. charyzmatu ludzi świeckich w Kościele²².

Oczywiście, że ta działalność może być prowadzona w ramach rozmaitych struktur organizacyjnych np. Bractw Miłosierdzia itp. Wydaje się jednak, że czymś naturalnym jest skorzystanie przez parafię z gotowej struktury jaką daje Caritas Diecezji. Nigdy jednak nie wolno zapomnieć, że prawdziwym podmiotem działalności charytatywnej prowadzonej przez wiernych pozostaje Kościół na różnych poziomach swej struktury organizacyjnej²³.

Podsumowując tę część wyводу należy stwierdzić:

- Działalność charytatywna, pełnienie dzieł miłosierdzia, należy do istoty działalności (misji) Kościoła;
- Parafia jako część Kościoła partykularnego ma pozycję uprzednią w stosunku do wszystkich innych organizacji i stowarzyszeń wiernych;
- Wszelkie organizacje wiernych mają rolę służebną w stosunku do rzeczywistości Kościoła;
- Proboszcz parafii, jako jej pasterz własny ponosi osobistą odpowiedzialność za realizowanie misji Kościoła przez lud i w ludzie jemu powierzonym. Stąd nie można prowadzić żadnej działalności realizującej cele kościelne bez jego wiedzy i zgody.

Powyższe wnioski wynikają z doktryny eklezjologicznej i kanonicznej.

²² Wyraźnie o tym pisał już Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Christifideles laici*: „Na mocy wspólnej godności chrztu świecki jest współodpowiedzialny, wraz z kapłanami, zakonnikami i zakonnkami, za misję Kościoła. Ale wypływająca z chrztu wspólna wszystkim godność posiada w odniesieniu do świeckich pewien rys specyficzny, który odróżnia ich, aczkolwiek nie odgradza od kapłana, zakonnika czy zakonnicy” (ChL 15).

²³ W sposób jednoznaczny pisze o tym papież Benedykt XVI w encyklice *Deus caritas est*: „W końcu musimy zwrócić uwagę na wspomnianych już odpowiedzialnych za działalność charytatywną Kościoła. Już we wcześniejszych rozważaniach stało się jasne, że prawdziwym podmiotem różnych organizacji katolickich, które prowadzą działalność charytatywną, jest sam Kościół – i to na wszystkich poziomach, począwszy od parafii, poprzez Kościoły partykularne, aż do Kościoła powszechnego” (DC 32).

4. Proboszcz a Parafialne Zespoły Caritas

Benedykt XVI zwraca uwagę na to, iż istnieje konieczność organizacji w realizacji misji charytatywnej Kościoła²⁴. Taką organizacją jest niewątpliwie Caritas, a w jej ramach parafialne zespoły caritas (PZC). Podstawowym aktem prawnym, który definiuje i określa miejsce PZC są statuty każdej Caritas Diecezjalnej. Statuty właściwie wszystkich Caritas Diecezjalnych w Polsce określają PZC jako podstawową jednostkę organizacyjną Caritas Diecezji. Takie usytuowanie prawne jest ze wszech miar słuszne, gdyż jednoznacznie łączy PZC ze strukturą organizacyjną Caritas Diecezji. Należy uznać ją za jednostkę podstawową, gdyż pierwszym miejscem realizacji misji Kościoła jest parafia.

Statuty Caritas Diecezji określają również tryb powoływania PZC. Wydaje się, że z przyczyn formalno-prawnych najśluszniejszym sposobem byłby taki, iż PZC powołuje dyrektor Caritas Diecezji, jako szef struktury głównej. Winien to uczynić w porozumieniu, albo na wniosek proboszcza parafii, oraz powiadamiając biskupa.

PZC działają wg własnych statutów, regulaminu, albo instrukcji – takie nazwy są używane w poszczególnych diecezjach. Należy zauważyć, iż aby uniknąć jakichkolwiek dwuznaczności należałoby zastosować jednolitą terminologię. Terminem najwłaściwszym byłby w tym wypadku „regulamin”, a to dlatego, że PZC nie posiada własnej, odrębnej osobowości prawnej. Tymczasem użycie terminu „statut” tak sugeruje²⁵.

Nie ulega wątpliwości, że każdy PZC winien być traktowany jako jednostka organizacyjna Caritas Diecezji. Stąd też w sposób naturalny może korzystać z osobowości prawnej Caritas Diecezji. Jednak w praktyce, zwłaszcza w diecezjach w których istnieje znaczna liczba PZC może to rodzić określone trudności praktyczne, np. sprawa upoważnień do podejmo-

²⁴ Papież Benedykt XVI w swojej encyklice wielokrotnie mówi o istnieniu i działaniu kościelnych organizacji charytatywnych. Wskazuje przy tym na ich specyficzny charakter i wymienia istotne cechy miłosierdzia chrześcijańskiego. Nieustannie też podkreśla ścisły związek tych organizacji z samym Kościołem: „Organizacje charytatywne Kościoła stanowią jego opus proprium, zadanie mu właściwe, w którym nie współpracuje jako dodatkowy partner, ale działa jako podmiot bezpośrednio odpowiedzialny, robiąc to, co przynależy do jego natury. Kościół nigdy nie może być zwolniony od czynienia caritas jako uporządkowanej działalności wierzących” (DC 29).

²⁵ Warto w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z Ustawą o stosunku państwa do kościoła katolickiego katolickimi organizacjami charytatywnymi posiadającymi osobowość prawną na mocy samego prawa są „Caritas Polska” oraz „Caritas diecezji” – por. art. 38 ust. 2 Ustawy.

wania czynności prawnych, korzystania z konta bankowego, kontroli itp. Byłoby to też przejawem nadmiernej centralizacji w działalności Caritas. Stąd należy zastanowić się nad relacjami PZC jako jednostki strukturalnej Caritas Diecezji z parafią.

Należy zauważyć, że stan prawny wynikający ze statutów Caritas Diecezji i regulaminów PZC wskazuje na to, iż punktem zwierającym te dwie struktury tzn. Caritas Diecezji i parafię jest urząd i osoba proboszcza. W większości statuty stanowią, że przewodniczącym PZC jest proboszcz, albo inny kapłan przez niego delegowany. Status i uprawnienia przewodniczącego są tak duże, że w praktyce stawiają go ponad Zarządem PZC, który również jest powoływany aby kierował bieżącą działalnością PZC. Jednak właściwie Zarząd ten bez wiedzy i zgody proboszcza nie może podejmować żadnych większych działań. Takie postawienie sprawy jest konieczne, jeśli nie chcemy pominąć miejsca i roli proboszcza w realizacji misji Kościoła.

5. PZC i parafia w świetle prawa wyznaniowego polskiego

Należy teraz spojrzeć na PZC i ich status prawny w świetle prawa państwowego. Z tego punktu widzenia PZC jest jednostką strukturalną Caritas Diecezji. Nie posiada własnej osobowości prawnej. W obrocie prawnym winien korzystać z osobowości prawnej Caritas Diecezji. PZC może prowadzić działalność o charakterze charytatywnym.

Powstaje pytanie: czy PZC może do realizacji celów własnych korzystać z osobowości prawnej parafii na terenie, której prowadzi działalność?

Odpowiedź jest jednoznaczna: może. Podstawę prawną daje po pierwsze to, iż parafia posiada osobowość prawną w świetle prawa państwowego na mocy Konkordatu art. 4, ust. 2, oraz na mocy ustawy z 17 maja 1989 art. 7 ust. 1, p. 5. Nosi ona nazwę terytorialnej jednostki organizacyjnej Kościoła.

Ale jeszcze ważniejsze jest sformułowanie znajdujące się w rozdz. 6 Ustawy, zatytułowanym „Działalność charytatywno-opiekuńcza Kościoła”. Art. 38 stanowi: „Osoby prawne Kościoła mają prawo prowadzenia właściwej dla każdej z nich działalności charytatywno-opiekuńczej” (ust. 1).

Ust. 2: Dla prowadzenia działalności, o której mowa w ust. 1 władze kościelne są uprawnione *również* do powołania: 1) Caritas Polskiej – jako instytucji o zasięgu krajowym; 2) Caritas diecezji – dla poszczególnych diecezji.

Oznacza to, że prawo polskie jednoznacznie uznaje działalność charytatywną za działalność własną kościelnych osób prawnych, a taką jest właśnie

parafia. Na marginesie można zauważyć, że prawodawca określił dopiero w drugim rzędzie uprawnienia Caritas, a więc w realizacji zadań charytatywnych parafia, jako kościelna osoba prawna ma pozycję uprzednią w stosunku nawet do Caritas Diecezji.

W związku z powyższym stwierdzić należy, że nie ma żadnych przeszkód ze strony prawa polskiego, aby PZC korzystały z osobowości prawnej parafii, ponieważ do zadań własnych parafii należy prowadzenie działalności charytatywnej. Parafia może to zadanie realizować poprzez PZC, albo inaczej mówiąc korzystając ze struktur Caritas Diecezji.

6. Wnioski końcowe

Zatem na postawione na początku pytania należy odpowiedzieć w sposób następujący:

Ad. 1. Parafialny Zespół Caritas winien stanowić jednostkę organizacyjną Caritas Diecezji.

Ad. 2. Parafialny Zespół Caritas prowadząc swoją działalność w ramach parafii może być narzędziem do realizacji misji kościelnej. Winien on być na usługach parafii w tym zakresie. Nie powinien prowadzić swojej działalności „obok”, ale „w” Kościele, co w praktyce oznacza konkretną parafię.

Ad. 3. Parafialny Zespół Caritas może korzystać zarówno z osobowości prawnej Caritas Diecezji, jak i z osobowości prawnej parafii. Ta druga możliwość jest bardziej wskazana zarówno ze względów kanonicznych, jak i praktycznych.

Św. Augustyn napisał: „Jeśli widzisz Miłość, widzisz Trójcę”, a papież Benedykt stwierdza: „Cała działalność Kościoła jest wyrazem miłości, która pragnie całkowitego dobra człowieka: pragnie jego ewangelizacji przez Słowo i Sakramenty, pragnie jego promocji w różnych wymiarach życia i ludzkiej aktywności. Miłość jest zatem służbą, którą Kościół pełni, aby nieustannie wychodzić naprzeciw cierpieniom i potrzebom ludzi, również tym materialnym”²⁶. Jako ludzie Kościoła, proboszczowie ponoszą osobistą odpowiedzialność za realizację, bądź nie, tejsze misji miłości miłosiernej.

²⁶ DC 19.

RIASSUNTO

Il ministero caritativo del parroco – i fondamenti giuridico-canonici

Il ministero della carità appartiene all'essenza della missione della Chiesa. Questa verità è stata ricordata negli ultimi tempi a tutti fedeli sia dal papa Giovanni Paolo II sia dal Benedetto XVI. La missione della Chiesa viene realizzata anzitutto nelle Chiese particolari. Il posto più privilegiato è la comunità parrocchiale perché essa è una struttura fondamentale nella organizzazione ecclesiastica. In questa comunità un ruolo fondamentale svolge il parroco in quanto il suo pastore proprio e il stretto collaboratore del vescovo, il capo della Chiesa particolare.

Nel testo dell'articolo va presentato lo stato canonico del parroco e il suo stato giuridico secondo il diritto ecclesiastico polacco. In seguito vengono presentati i diversi aspetti del suo munus pastorale nel campo caritativo. Finalmente, vengono presentati i principi della collaborazione del parroco con la „Caritas” che anche svolge la missione caritativa nel nome della Chiesa.